

Anna Kozajda

Irena Szadkowska-Stańczyk

DZIAŁALNOŚĆ KRAJOWEGO PUNKTU INFORMACYJNEGO DS. CZYNNIKÓW BIOLOGICZNYCH ORAZ WSTĘPNA ANALIZA DANYCH POCHODZĄCYCH Z KRAJOWEGO REJESTRU CZYNNIKÓW BIOLOGICZNYCH

ACTIVITIES OF THE NATIONAL INFORMATION CENTER FOR BIOLOGICAL AGENTS PRESENT AT WORKPLACE
AND PRELIMINARY ANALYSIS OF DATA COLLECTED BY THE NATIONAL REGISTER OF BIOLOGICAL AGENTS

Instytut Medycyny Pracy im. prof. J. Nofera, Łódź
Zakład Środowiskowych Zagrożeń Zdrowia

STRESZCZENIE

Od 2005 r. w Instytucie Medycyny Pracy w Łodzi funkcjonuje Krajowy Punkt Informacyjny ds. Czynn timerów Biologicznych (KPI) oraz Krajowy Rejestr Czynn timerów Biologicznych w Miejscu Pracy (KRCB). Do zadań KPI należy m.in. prowadzenie działalności konsultacyjnej i edukacyjnej pomocnych w ocenie ekspozycji i szacowaniu ryzyka dla zdrowia wynikającego z narażenia na czynn timerki biologiczne w miejscu pracy, planowaniu i realizacji działań profilaktycznych w związku z tymi zagrożeniami oraz w prawidłowym rejestrowaniu przez pracodawców wiarygodnych informacji o czynnikach biologicznych. Krajowy Rejestr Czynn timerów Biologicznych ma na celu gromadzenie oraz bieżące przetwarzanie i analizowanie informacji napływających od pracodawców i dotyczących zamierzonego użycia czynn timerów biologicznych w celach naukowo-badawczych, przemysłowych lub diagnostycznych. Utworzona baza danych stanowi zaplecze informacyjne dla inspekcji zajmujących się nadzorem nad warunkami pracy oraz dla służby medycyny pracy pomocne m.in. w planowaniu działań prewencyjnych. Na dzień 10 grudnia 2008 r. w Polsce w KRCB funkcjonowało 281 zakładów pracy stosujących czynn timerki biologiczne (w celach: naukowo-badawczych 34, przemysłowych 22, diagnostycznych 225). Najwięcej zgłoszeń do rejestru pochodzi z laboratoriów diagnostycznych (publicznych i niepublicznych), laboratoriów stacji sanitarno-epidemiologicznych oraz szkół wyższych i jednostek naukowo-badawczych. Ogółem zarejestrowano 2197 pracowników narażonych na czynn timerki biologiczne, w tym 2011 kobiet (91,5%) i 186 mężczyzn (8,5%). Med. Pr. 2009;60(4):327–334

Słowa kluczowe: rejestr czynn timerów biologicznych, zawodowe narażenie na czynn timerki biologiczne, czynn timerki biologiczne, szkodliwości biologiczne

ABSTRACT

The National Information Centre for Biological Agents Present at Workplaces and the National Register of Biological Agents were established in the Nofer Institute of Occupational Medicine in 2005. The former carries out consultation and education activities concerned with occupational exposure and risk assessment, planning and implementation of preventive programs and accurate registration of reliable information about the use of biological agents. The latter aims at collecting and analyzing the aforesaid information obtained from employers for research, diagnostic or industrial purposes. The data base is a source of information for occupational environment supervising inspections and occupational health service, useful among others in planning various forms of prevention. As of December 10, 2008 there were 281 notifications from companies using biological agents (for the following purposes: research — 34, diagnostic — 225 and industrial — 22). The majority of notifications were obtained from different diagnostic laboratories and universities/research institutes. In total, 2197 workers, including 2011 (91.5%) women and 186 (8.5%) men were exposed to biological agents, were registered. Med Pr 2009;60(4):327–334

Key words: register of biological agents, occupational exposure to biological agents, biological agents, biohazard

Adres autorek: Zakład Środowiskowych Zagrożeń Zdrowia, Instytut Medycyny Pracy im. prof. J. Nofera,
ul. św. Teresy 8, 91-348 Łódź, e-mail: anias@imp.lodz.pl
Nadesłano: 3 kwietnia 2009
Zatwierdzono: 7 maja 2009

Od 2005 r. w Instytucie Medycyny Pracy w Łodzi funkcjonują, utworzone na mocy decyzji Ministra Zdrowia, Rejestr Czynn timerów Biologicznych w Miejscu Pracy (KRCB) oraz Krajowy Punkt Informacyjny ds. Czynn timerów Biologicznych (KPI). Podstawę do ich

powstania stanowiły zapisy polsko-niemieckiej umowy bliźniaczej realizowanej w ramach projektu Phare PL/IB/2002/SO/02 pn. „Wdrażanie prawa pracy w zakresie bezpieczeństwa i higieny pracy włączając czynn timerki biologiczne”.

* Praca wykonana w ramach zadania finansowanego z dotacji na działalność statutową nr IMP 3.1/2008 pt. „Nadzór nad systemem rejestracji czynn timerów biologicznych w miejscu pracy oraz aktualizacja zawartości witryny internetowej Krajowego Punktu Informacyjnego”.
Kierownik zadania: dr hab. med. I. Szadkowska-Stańczyk.

KRAJOWY PUNKT INFORMACYJNY (KPI)

Krajowy Punkt Informacyjny stanowi jedną jednostkę organizacyjną, w ramach struktury Instytutu Medycyny Pracy im. prof. J. Nofera w Łodzi (IMP), z Rejestrem Czynników Biologicznych. Do podstawowych zadań KPI należy prowadzenie działalności konsultacyjnej i edukacyjnej pomocnych w ocenie ekspozycji i szacowaniu ryzyka dla zdrowia wynikającego z narażenia na czynniki biologiczne w miejscu pracy, planowaniu i realizacji działań profilaktycznych w związku z tymi zagrożeniami oraz w prawidłowym rejestrowaniu przez pracodawców wiarygodnych informacji o czynnikach biologicznych. Działalność KPI stanowi merytoryczne wsparcie dla inspekcji nadzorujących warunki pracy, służby medycyny pracy sprawującej profilaktyczną opiekę nad pracującymi oraz dla pracodawców w rozwiązywaniu problemów związanych z zawodową ekspozycją na czynniki biologiczne.

Odpowiedzi na zapytania użytkowników są udzielane w różnej formie (pocztą elektroniczną lub tradycyjną, telefonicznie, bezpośrednio). Wśród pomiotów najczęściej zgłaszających się do KPI należy wymienić pracowników Państwowej Inspekcji Sanitarnej (PIS), pracodawców, specjalistów ds. bhp, narażonych pracowników, a także podmioty prowadzące własną działalność gospodarczą (samozatrudniający się). Coraz częściej do KPI zgłaszają się mieszkańcy miasta Łodzi po konsultacje dotyczące zagrzybienia ścian w lokalach mieszkalnych oraz miejscach pracy.

Krajowy Punkt Informacyjny prowadzi stronę internetową, której celem jest dostarczanie aktualnej, wieloaspektowej informacji dotyczącej czynników biologicznych w miejscu pracy szerokiemu gronu odbiorców, a w szczególności osobom zaangażowanym w ochronę zdrowia pracowników poprzez umożliwienie i ułatwienie korzystania z zasobów informacyjnych KPI (1).

KRAJOWY REJESTR CZYNNIKÓW BIOLOGICZNYCH W MIEJSCU PRACY (KRCB)

Rejestr ten stanowi kolejne ważne ogniwo w łańcuchu informacji o warunkach pracy i zagrożeniach zawodowych obok funkcjonujących od wielu lat w IMP rejestrów: chorób zawodowych, czynników rakotwórczych oraz źródeł pól elektromagnetycznych (PEM). Głównym zadaniem Rejestru Czynników Biologicznych jest gromadzenie oraz bieżące przetwarzanie i analizowanie informacji napływających od pracodawców i dotyczących zamierzonego użycia czynników biologicz-

nych w celach naukowo-badawczych, przemysłowych lub diagnostycznych. Centralny charakter rejestru oraz kompleksowość gromadzonych w nim danych pozwalają na uzyskanie aktualnego obrazu sytuacji w kraju w zakresie narażenia na czynniki biologiczne występujące w środowisku pracy ze wskazaniem rodzajów działalności gospodarczej, grup zawodowych oraz regionów o najwyższym ryzyku. Dane pochodzące z rejestru mogą dostarczyć bieżących informacji dotyczących liczby i terytorialnego rozmieszczenia osób narażonych w miejscu pracy na czynniki biologiczne oraz zakładów pracy, w których się je stosuje. Utworzona baza danych stanowi zaplecze informacyjne dla inspekcji zajmujących się nadzorem nad warunkami pracy oraz dla służby medycyny pracy pomocne m.in. w planowaniu działań prewencyjnych.

Funkcjonowanie krajowej bazy danych pozwala na:

- analizę aktualnej sytuacji i śledzenia jej dynamiki w czasie w zakresie zawodowego narażenia na szkodliwości biologiczne w odniesieniu do celowego użycia czynników biologicznych,
- optymalizację działań kontrolnych ze strony służby sanitarno-epidemiologicznej poprzez prawidłowe wykorzystanie środków finansowych i zasobów ludzkich,
- planowanie i realizację właściwych działań prewencyjnych z zakresu profilaktyki zawodowej, w tym także programów profilaktyki medycznej przez służbę sanitarno-epidemiologiczną oraz służbę medycyny pracy,
- planowanie działalności edukacyjno-oświatowej w zakresie zagrożeń związanych z narażeniem na czynniki biologiczne w miejscu pracy adresowanej do pracowników inspekcji nadzorujących warunki pracy oraz pracodawców i występujących w ich imieniu specjalistów ds. bhp.

Rok 2008, po trwającym 2 lata okresie pilotażu, był pierwszym rokiem funkcjonowania Krajowego Rejestru Czynników Biologicznych zgodnie ze wszystkimi wstępnymi założeniami systemu. Rejestr ten jest systemem ze scentralizowaną bazą danych. Jego zasoby dostępne są w Internecie, oparty jest on na dynamicznie generowanych stronach internetowych.

W ostatnim kwartale 2007 roku wojewódzkie stacje sanitarno-epidemiologiczne (WSSE) otrzymały przez Internet dostęp do bazy danych o czynnikach biologicznych w celu samodzielnego wprowadzania informacji otrzymanych od pracodawców na formularzu zgłoszenia użycia czynnika biologicznego. Aby umożliwić użytkownikom korzystanie z bazy danych o czynnikach biologicznych, utworzono listę kodów dostępu

do systemu uwzględniających ograniczenia w prawach poszczególnych użytkowników. Dostęp do danych znajdujących się w Krajowym Rejestrze Czynn timerów Biologicznych jest możliwy w Internecie po podaniu haseł dostępu przydzielonych przez administratora bazy danych. Powiatowi inspektorzy sanitarni uzyskują dostęp do danych dotyczących przedsiębiorstw prowadzących działalność na terenie danego powiatu, bez możliwości wprowadzania i edycji zgłoszeń. Analogicznie wojewódzcy inspektorzy sanitarni mają dostęp do informacji z obszaru swojego województwa, ale to na nich spoczywa obowiązek wprowadzania nowych zgłoszeń. Mają oni także możliwość edycji zgłoszeń już wprowadzonych.

Zarówno Główny Inspektorat Sanitarny, jak i Instytut Medycyny Pracy w Łodzi mają prawo dostępu do danych na poziomie centralnym (wszystkie dane z obszaru całego kraju), przy czym to Instytut jest administratorem danych. Korekta danych w rejestrze może być przeprowadzana jedynie przez upoważnione osoby w WSSE wprowadzające informacje z druków bazowych do systemu.

Bezpieczeństwo danych zebranych w rejestrze zapewnia platforma, na której spoczywają. Serwer bazodanowy w IMP w Łodzi, na którym są przechowywane dane, jest zabezpieczony w wystarczającym stopniu, a zaawansowane mechanizmy autoryzacji nie pozwalają na dostęp do zgromadzonych informacji postronnym, nieuprawnionym użytkownikom. Dostęp do informacji zawartych w rejestrze za pośrednictwem Internetu odbywa się przy użyciu bezpiecznego i kodowanego protokołu SSL, który umożliwia szyfrowanie danych, potwierdzanie tożsamości serwera (uwierzytelnienie), zapewnianie integralności przesyłanych danych, a także opcjonalne potwierdzanie tożsamości komputera typu klient w połączeniach realizowanych za pomocą protokołu TCP/IP. Dodatkowo, stworzone oprogramowanie wykorzystuje mechanizmy autoryzacji serwera baz danych.

Na podstawie danych z rejestru za 2008 r. podjęto próbę opracowania pierwszego, wstępnego raportu dotyczącego użycia czynników biologicznych w celach naukowo-badawczych, przemysłowych lub diagnostycznych w Polsce na podstawie informacji przesłanych przez pracodawców do Państwowej Inspekcji Sanitarnej. Należy jednak zaznaczyć, że z informacji przekazanych przez WSSE do IMP wynika, iż w bazie danych nie znalazły się wszystkie zgłoszenia, jakie napłynęły do Państwowej Inspekcji Sanitarnej. Duża liczba zgłoszeń z uwagi na niewłaściwe bądź niepełne wypełnienie formularza oraz nieścisłości w podanych

informacjach została ponownie odesłana do zakładu z prośbą o weryfikację i uzupełnienie. Z tego powodu liczba zakładów objętych analizą pozostaje na niewysokim poziomie i należy się spodziewać, że formularze te zostaną wprowadzone do systemu rejestracji użycia czynników biologicznych dopiero w następnym roku.

Ponadto, zgodnie z pierwotnymi zapisami Rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 22 kwietnia 2005 r. w sprawie szkodliwych czynników biologicznych dla zdrowia w środowisku pracy oraz ochrony zdrowia pracowników zawodowo narażonych na te czynniki, obowiązek zgłoszenia użycia czynników biologicznych dotyczył jedynie tych zakładów, które rozpoczynały działalność gospodarczą (2). Zapisy rozporządzenia dotyczące tej kwestii były tak sformułowane, że przedsiębiorstwa działające na rynku przed wejściem w życie tego aktu nie były zobligowane od wypełnienia i przesłania zgłoszenia do PIS.

Zgodnie z nowelizacją ww. rozporządzenia, która miała miejsce w pierwszym kwartale 2008 r. wszystkie zakłady, zarówno nowo utworzone, jak i już wcześniej funkcjonujące mają obowiązek przesłania zgłoszenia użycia czynn timerów biologicznych do właściwego Inspektora Sanitarnego. Paragraf 8.1 obliguje pracodawców do przesłania zgłoszenia w przypadku rozpoczęcia i zakończenia działalności, zmiany warunków pracy oraz w przypadku awarii lub wypadku. Mimo że dla zdecydowanej większości firm przesłane zgłoszenie nie dotyczy rozpoczęcia działalności, ponieważ są to zakłady działające niekiedy od wielu lat, jako przyczynę przesłania zgłoszenia podają one początek działalności z uwagi na to, że rejestr czynników biologicznych oraz powiązany z nim wzór formularza zgłoszeniowego powinien być zgodny z zapisami rozporządzenia. W niektórych przypadkach użytkownicy ze stacji WSSE, wprowadzając zgłoszenie do systemu, zaznaczają jako przyczynę przekazania informacji rubrykę „Inna”, ponieważ przy projektowaniu systemu została dodana taka możliwość, ułatwiająca pracę użytkownikom w przypadku wątpliwości.

ANALIZA WYBRANYCH DANYCH Z RAPORTU KRCS

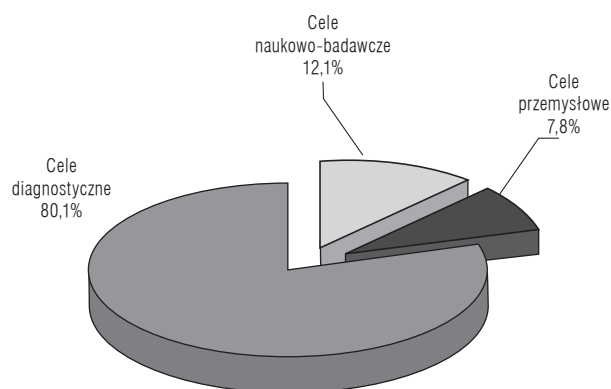
Raport uwzględnia dane zawarte w formularzach zgłoszeniowych użycia czynn timerów biologicznych, które zostały wprowadzone przez WSSE do bazy danych do dnia 10 grudnia 2008 r. W rejestrze znalazły się zgłoszenia z obszaru 12 województw, z pozostałych 4 (świętokrzyskie, podkarpackie, opolskie,

lubuskie) nie wprowadzono do systemu danych z formularzy przesłanych do WSSE przez pracodawców.

Zakłady pracy stosujące czynniki biologiczne

Na dzień 10 grudnia 2008 r. w Polsce w KRCB funkcjonowało 281 zakładów pracy stosujących czynniki biologiczne, z czego w celach naukowo-badawczych — 34 przedsiębiorstwa, w celach przemysłowych — 22, a w celach diagnostycznych — 225 (tab. 1). Strukturę zakładów pracy używających czynników biologicznych według celu ich stosowania przedstawia rycina 1. Na rycinie 2. zakłady pracy przedstawiono według celu użycia czynnika biologicznego oraz województwa.

Ryc. 1. Cel użycia czynników biologicznych w zakładach pracy.
Fig. 1. Companies by purposes of using biological agents.

Najwięcej zakładów stosujących czynniki biologiczne w celach naukowo-badawczych funkcjonuje w województwie śląskim — 7, i łódzkim — 6. W pozostałych województwach liczby te wahały się od 1 do 4 zakładów. Wśród zakładów zgłaszających ten rodzaj celu użycia znajdowały się głównie wyższe uczelnie oraz nieliczne firmy z branży spożywczej i farmaceutycznej prowadzące badania naukowe.

W przypadku użycia czynnika biologicznego w celach przemysłowych najwięcej zakładów zarejestrowano w województwie dolnośląskim (7 zgłoszeń), natomiast w pozostałych województwach liczby te wahały się od 1 do 4 zakładów. W tej kategorii znajdowały się przedsiębiorstwa z branży farmaceutycznej, biotechnologicznej i spożywczej.

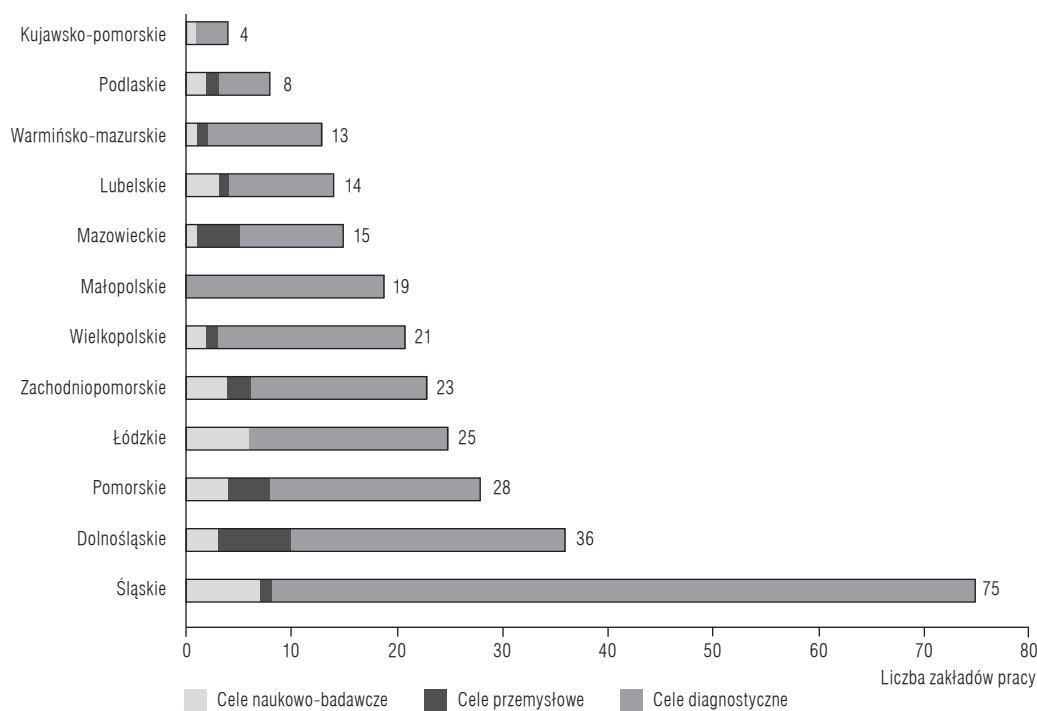
Najwięcej zakładów zgłaszających użycie czynnika biologicznego w celach diagnostycznych funkcjonowało w woj. śląskim — 67, dolnośląskim — 26 i pomorskim — 20, w pozostałych województwach liczby wahały się od 3 do 19 przedsiębiorstw. W tej kategorii zgłoszenia dotyczyły głównie laboratoriów diagnostycznych publicznych i niepublicznych działających w służbie zdrowia oraz stacjach sanitarno-epidemiologicznych.

Spośród 281 zakładów znajdujących się w rejestrze 238 (85%) jako przyczynę zgłoszenia podało początek działalności (wyjaśnienie tej sytuacji znajduje się w tekście powyżej), 12 zmianę warunków pracy,

Tabela 1. Cel użycia czynników biologicznych w poszczególnych województwach
Table 1. Companies using biological agents by purposes of their use and voivodeships

Województwo	Zakłady pracy stosujące czynniki biologiczne [%]			
	cele naukowo-badawcze	cele przemysłowe	cele diagnostyczne	razem
Dolnośląskie	3	7	26	36
Kujawsko-pomorskie	1	0	3	4
Łódzkie	6	0	19	25
Lubelskie	3	1	10	14
Małopolskie	0	0	19	19
Mazowieckie	1	4	10	15
Podlaskie	2	1	5	8
Pomorskie	4	4	20	28
Śląskie	7	1	67	75
Warmińsko-mazurskie	1	1	11	13
Wielkopolskie	2	1	18	21
Zachodniopomorskie	4	2	17	23
Razem	34 (12,1)	22 (7,8)	225 (80,1)	281 (100,0)

Ryc. 2. Cel użycia czynników biologicznych w poszczególnych województwach.

Fig. 2. Purposes of using biological agents by voivodeships.

a 31 wskazało inną przyczynę. Zakłady z ostatniej spośród tych grup to zakłady prowadzące działalność gospodarczą przed wejściem w życie Rozporządzenia w sprawie szkodliwych czynników biologicznych, które przekazały do PIS-u swoje zgłoszenie użycia czynnika biologicznego przed ukazaniem się nowelizacji przepisów obligujących je do zgłoszenia.

W rejestrze nie ma dotychczas żadnych zgłoszeń z przyczyny awarii bądź wypadku z udziałem czynnika biologicznego, natomiast istotną zmianę warunków pracy zgłosiło dotąd jedynie 12 zakładów w 6 województwach. Zgłoszenia te napłynęły z województw o dużym stopniu uprzemysłowienia (zachodniopomorskie — 3, pomorskie — 3, dolnośląskie — 2, małopolskie — 2 i wielkopolskie — 1), wyjątek stanowi nisko-uprzemysłowione województwo podlaskie, skąd również napłynęło 1 zgłoszenie tego typu.

W formularzu zgłoszeniowym pracodawcy podają m.in. numer Polskiej Klasyfikacji Działalności, dzięki czemu możliwe jest dokonanie dość szczegółowej analizy przedsiębiorstw według rodzaju prowadzonej przez nie działalności gospodarczej. Przeprowadzona analiza wskazuje, że najczęściej zakładów zgłaszających użycie czynnika biologicznego to szpitale, a dokładniej laboratoria diagnostyczne funkcjonujące w ramach ich struktury organizacyjnej. W rejestrze

znajduje się aż 112 zakładów tego typu, co stanowi blisko 40% wszystkich zgłoszeń.

Kolejna duża grupa zakładów to laboratoria wchodzące w strukturę powiatowych (PSSE) i wojewódzkich stacji sanitarno-epidemiologicznych. Aktualnie w bazie znajdują się zgłoszenia od 54 PSSE, 1 GSSE (Graniczna Stacja Sanitarno-Epidemiologiczna) oraz 5 WSSE, ogółem 60 laboratoriów stacji sanitarno-epidemiologicznych, czyli 1/5 wszystkich zgłoszeń w bazie (21,35%).

Trzecia pod względem liczby grupa zgłoszeń to jednostki naukowo-badawcze oraz szkoły wyższe, których w rejestrze zanotowano 31, co daje 11% wszystkich zgłoszeń. Podobnie ilościowo wygląda grupa prywatnych laboratoriów diagnostycznych, od których napłynęło w sumie 28 zgłoszeń, czyli od 10% wszystkich zakładów pracy znajdujących się w rejestrze.

Spośród zakładów typu przemysłowego najczęściej zgłoszeń pochodzi od zakładów farmaceutycznych, których dotychczas zarejestrowano 16, co stanowi 5,7% całości. Wśród pozostałych przedsiębiorstw, które nadesłały swoje zgłoszenia od bazy należy wymienić laboratoria wojewódzkich inspektoratów ochrony środowiska, zakłady wodociągów i kanalizacji, zakłady przemysłowe z branży chemicznej, kosmetycznej oraz spożywczej (przetwórstwo ryb, produkcja słodczy, nabiału, piwa, napojów bezalkoholowych, rozlewnie wody

mineralnej)). Dane dotyczące rodzaju działalności zakładów pracy, które przysłały zgłoszenia do rejestru czynników biologicznych przedstawia tabela 2 oraz rycina 3.

Czynniki biologiczne stosowane w zakładach — według grup zagrożenia

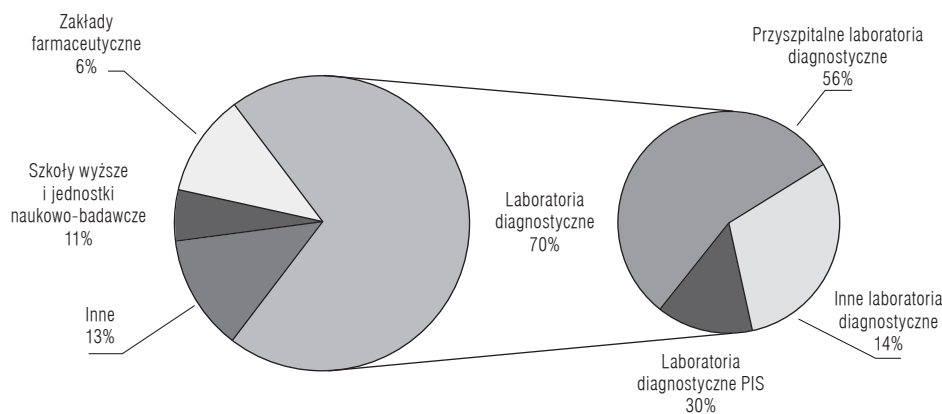
Zgodnie z zapisami Rozporządzenia w sprawie szkodliwych czynników biologicznych 2. grupa zagrożenia obejmuje czynniki, które mogą wywoływać choroby u ludzi, mogą być niebezpieczne dla pracowników, ale rozprzestrzenienie ich w populacji ludzkiej jest mało prawdopo-

dobne, oraz zazwyczaj istnieją w stosunku do nich skuteczne metody profilaktyki lub leczenia. Dotychczas o krajowego rejestru fakt użycia czynnika biologicznego z 2. grupy zagrożenia zgłosiło 269 zakładów. Największa liczba przedsiębiorstw stosujących drobnoustroje z tej grupy funkcjonuje w woj. śląskim — 70, dolnośląskim — 36, pomorskim — 26 oraz łódzkim — 25.

Zdecydowana większość zakładów zgłaszających użycie czynnika biologicznego z grupy 2. to laboratoria przyszpitalne (PKD 86.10), laboratoria stacji sanitarno-epidemiologicznych (PKD 86.90; 84.12), niepubliczne

Tabela 2. Rodzaj zakładów pracy zgłaszających użycie czynnika biologicznego
Table 2. Companies using biological agents by the kind of their activities

Dział PKD		Zakłady pracy stosujące czynniki biologiczne	
symbol	nazwa	n	%
10.5	Wytwarzanie wyrobów mleczarskich	3	1,1
11.0	Produkcja napojów	4	1,4
20.4	Produkcja mydła i detergentów, środków myjących i czyszczących, wyrobów kosmetycznych i toaletowych	3	1,1
21.2	Produkcja leków i pozostałych wyrobów farmaceutycznych	15	5,3
36.0	Pobór, uzdatnianie i dostarczanie wody	5	1,8
71.2	Badania i analizy techniczne	7	2,5
72.1	Badania naukowe i prace rozwojowe w dziedzinie nauk przyrodniczych i technicznych	8	2,8
84.1	Administracja publiczna oraz polityka gospodarcza i społeczna	56	19,9
85.4	Szkoły policealne oraz wyższe	23	8,2
86.1	Działalność szpitali	112	39,9
86.2	Praktyka lekarska	8	2,8
86.9	Pozostała działalność w zakresie opieki zdrowotnej	30	10,7
–	Pozostałe zakłady	7	2,5
	Razem	281	100,0

Ryc. 3. Rodzaj zakładów pracy zgłaszających użycie czynnika biologicznego.
Fig. 3. Companies using biological agents by the kind of their activities.

laboratoria diagnostyczne (PKD 86.90), szkoły wyższe (PKD 72.19; 85.42) i zakłady farmaceutyczne (PKD 21.20).

Do 3. grupy zagrożenia według Rozporządzenia w sprawie szkodliwych czynników biologicznych należą czynniki, które mogą wywoływać u ludzi ciężkie choroby, są niebezpieczne dla pracowników, a rozprzestrzenienie ich w populacji ludzkiej jest bardzo prawdopodobne oraz zazwyczaj istnieją w stosunku do nich skuteczne metody profilaktyki lub leczenia. Dotychczas w Polsce do rejestru fakt użycia czynnika biologicznego z 3. grupy zagrożenia (włączając czynniki z grupy 3**) zgłosiły 73 zakłady. Największa liczba przedsiębiorstw stosujących drobnoustroje z tej grupy funkcjonuje w województwie śląskim — 8.

Wśród zakładów, które przysłały zgłoszenia użycia czynnika biologicznego z grupy 3. znalazły się głównie laboratoria przyszpitalne, niepubliczne oraz stacji sanitarno-epidemiologicznych (PKD 86.10; 84.12; 86.90).

Na liście klasyfikacyjnej, stanowiącej załącznik do Rozporządzenia w sprawie czynników biologicznych, niektóre czynniki biologiczne należące do grupy zagrożenia 3. są dodatkowo oznakowane podwójną gwiazdką (**). Oznacza to, że w normalnej sytuacji stwarzają one dla pracowników ograniczone ryzyko zakażenia, ponieważ nie przenoszą się drogą powietrzną. W związku z tym pracodawca może zrezygnować ze stosowania niektórych środków bezpieczeństwa przewidzianych

dla 3. grupy zagrożenia. W rejestrze aktualnie wpisanych zostało 56 zakładów używających w procesach pracy czynników oznaczonych jako 3** grupa zagrożenia. Najwięcej takich zakładów pracy znajduje się w województwie pomorskim — 13 oraz śląskim — 11.

Zakłady zgłaszające użycie czynnika biologicznego z grupy 3** to głównie różnego rodzaju laboratoria (stacji sanitarno-epidemiologicznych, przyszpitalne oraz niepubliczne), a także nieliczne szkoły wyższe i zakłady przemysłowe z branży mleczarskiej i farmaceutycznej.

Do Krajowego Rejestru Czynników Biologicznych zostało zgłoszonych 61 przedsiębiorstw używających czynników biologicznych zarówno z grupy 2., jak i 3. Najwięcej takich zakładów było w województwie śląskim — 14 oraz pomorskim — 12.

W 2008 r. na dzień 10 grudnia w Krajowym Rejestrze było zarejestrowanych ogółem 2197 pracowników narażonych na czynniki biologiczne (zamierzone użycie), w tym 2011 kobiet (91,5%) i 186 mężczyzn (8,5%).

Najwięcej kobiet zatrudnionych było w laboratoriach diagnostycznych różnego typu (przyszpitalnych, stacji sanitarno-epidemiologicznych, niepublicznych), natomiast w jednostkach naukowo-badawczych (w tym w szkołach wyższych) obserwowano większą liczbę mężczyzn. Liczbę pracowników narażonych w miejscu pracy na czynniki biologiczne według płci oraz działów PKD przedstawia tabela 3.

Tabela 3. Płeć pracowników narażonych na czynniki biologiczne w poszczególnych działach PKD
Table 3. Number of workers exposed to biological agents by gender and NACE sections and divisions

symbol	nazwa	Pracownicy narażeni na czynniki biologiczne [%]		
		kobiety	mężczyźni	ogółem
10.5	Wytwarzanie wyrobów mleczarskich	31	0	31
11.0	Produkcja napojów	16	2	18
20.4	Produkcja mydła i detergentów, środków myjących i czyszczących, wyrobów kosmetycznych i toaletowych	11	3	14
21.2	Produkcja leków i pozostałych wyrobów farmaceutycznych	96	4	100
36.0	Pobór, uzdatnianie i dostarczanie wody	24	2	26
71.2	Badania i analizy techniczne	31	2	33
72.1	Badania naukowe i prace rozwojowe w dziedzinie nauk przyrodniczych i technicznych	35	5	40
84.1	Administracja publiczna oraz polityka gospodarcza i społeczna	453	20	473
85.4	Szkoły policealne oraz wyższe	370	118	488
86.1	Działalność szpitali	637	20	657
86.2	Praktyka lekarska	38	3	41
86.9	Pozostała działalność w zakresie opieki zdrowotnej	246	5	251
-	Pozostałe zakłady	23	2	25
	Razem	2 011 (91,5)	186 (8,5)	2 197 (100,0)

PODSUMOWANIE

Mimo upływu ponad 3 lat od implementacji zapisów dyrektywy biologicznej do prawa polskiego, Krajowy Punkt Informacyjny ds. Czynników Biologicznych nie zanotował radykalnego spadku liczby udzielanych konsultacji (3). Porównując te dane z początkowym okresem działalności KPI, można zauważyć jedynie znacząco częstsze wykorzystywanie drogi elektronicznej (poczta e-mail) niż innych możliwych form kontaktu. Niezmieniony również pozostał zakres udzielanych informacji — nadal najwięcej problemów budzi prawidłowe przeprowadzenie oceny ryzyka zawodowego związanego z narażeniem na czynniki biologiczne oraz obowiązek zgłaszania użycia czynnika biologicznego do PIS, a co za tym idzie do Krajowego Rejestru Czynników Biologicznych.

Niestety należy nadmienić, że wiele spośród czynników biologicznych znajdujących się w rejestrze jako czynniki używane w sposób zamierzony w celach diagnostycznych zostało wprowadzonych do bazy bezpodstawnie. Duża liczba formularzy zgłoszeniowych pochodzących z laboratoriów diagnostycznych została wypełniona w sposób nieprawidłowy. Zgłoszeniem objęto nie tylko posiadane i używane w sposób celowy szczepy wzorcowe, ale wszystkie prawdopodobne czynniki biologiczne, które potencjalnie mogą zostać zidentyfikowane w analizowanym materiale biologicznym.

Wypełnione w ten sposób zgłoszenia jako niezgodne z wymogami Rozporządzenia w sprawie szkodliwych czynników biologicznych nie powinny zostać przyjęte przez Państwową Inspekcję Sanitarną, tymczasem przeszły dwustopniową weryfikację (powiatowe i wojewódzkie stacje sanitarno-epidemiologiczne) i zostały wprowadzone w tej postaci do Krajowego Rejestru Czynników Biologicznych. Sytuacja ta wskazuje na pilną potrzebę zwiększenia liczby szkoleń dotyczących kwestii rejestrowania użycia czynnika biologicznego wśród osób zajmujących się tą tematyką.

PIŚMIENNICTWO

1. Krajowy Punkt Informacyjny ds. Czynników Biologicznych. Adres: http://www.imp.lodz.pl/?p=/home_pl/about_imp/reg_and_databases/biol_elem_r
2. Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 22 kwietnia 2005 r. w sprawie szkodliwych czynników biologicznych dla zdrowia w środowisku pracy oraz ochrony zdrowia pracowników zawodowo narażonych na te czynniki. DzU z 2005 r. nr 81, poz. 716 z późn. zm.
3. Directive 2000/54/EC of the European Parliament and of the Council of 18 September 2000 on the protection of workers from risks related to exposure to biological agents at work (seventh individual directive within the meaning of Article 16(1) of Directive 89/391/EEC), Official Journal L 262 (17 października 2000), ss. 0021–0045

